LINGVOKULTUROLOGIK VA METODIK YONDASHUVLAR ASOSIDA O‘ZBEK TILI TA’LIMINI MODERNIZATSIYA QILISH VA NUTQ GRAFOSINI SHAKLLANTIRISH

Muallif: Vohidova Nargiza Boltayevna

Muassasa: Shahrisabz Tuman 1-son texnikum

| **E-mail:** [nvokhidova89@gmail.com]

ANNOTATSIYA (ABSTRACT)

Kirish: Ushbu tadqiqot globallashuv davrida ona tili ta’limini modernizatsiya qilish hamda ta’lim jarayoniga lingvokulturologik yondashuvni joriy etish masalasiga bag‘ishlangan. **Maqsad:** O‘zbek tili ta’limida milliylik va zamonaviy raqamli pedagogik texnologiyalarni integratsiyalash orqali o‘quvchilarning komunikativ hamda madaniy kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligini baholash. **Metodologiya:** Tadqiqotda aralash metodlar (metodologik va empirik tahlil, ped-eksperiment hamda statistik tahlil — Student t-kriteryasi) qo‘llandi. Eksperimentda 240 nafar o‘quvchi (120 nafar nazorat, 120 nafar eksperimental guruh) ishtirok etdi. **Natijalar:** Lingvokulturologik va interfaol raqamli modullarni qo‘llash natijasida eksperimental guruh o‘quvchilarining matniy tahlil va semantik anglash ko‘rsatkichi nazorat guruhiga nisbatan 21.4% ga yuqori natija ko‘rsatdi ($p < 0.05$). **Xulosa:** Lingvokulturologik yondashuv tilni an’anaviy qoidalar majmui sifatida emas, balki milliy mentalitet va dunyoqarash ko‘zgusi sifatida o‘zlashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: *Ona tili ta’limi, lingvokulturologiya, IMRaD, pedagogik eksperiment, kompetensiyaga asoslangan yondashuv, semantik tahlil, raqamli metodika.*

1. KIRISH (INTRODUCTION)

Zamonaviy lingvistika va pedagogika fanlari kesishuvida shakllangan yangi paradiqmalar tilni shunchaki aloqa-aralashuv vositasi emas, balki jamiyatning madaniy-ma’naviy kodi sifatida o‘rganishni talab etmoqda (Mahmudov, 2018). Bugungi kunda ona tili ta’limida grammatik markazlashuvdan (grammar-centered approach) komunikativ va kulturologik markazlashuvga (communicative-culturological approach) o‘tish davri kechmoqda.

Shu bilan birga, o‘quvchilarning o‘zbek tili lug‘at boyligidagi milliy-madaniy qatlamni (paremiyalar, frazeologizmlar, etnografizmlar) o‘zlashtirish darajasi va ularni nutqiy vaziyatlarda to‘g‘ri qo‘llash ko‘nikmasi yetarlicha tadqiq etilmagan.

1.1. Muammoning qo‘yilishi

An’anaviy ona tili darslarida asosiy e’tibor nazariy qoidalarni yodlash va standart mashqlarni bajarishga qaratiladi. Natijada o‘quvchilarda:

1. So‘zlarning milliy-konnotativ ma’nolarini chuqur anglamaslik;

2. Badiiy hamda publitsistik matnlarni lingvokulturologik tomondan tahlil qila olmaslik;

3. O‘z fikrini erkin, mantiqiy va nutq madaniyatiga mos holda bayon etishda qiyinchiliklar yuzaga kelmoqda.

1.2. Tadqiqot maqsadi va gipotezasi

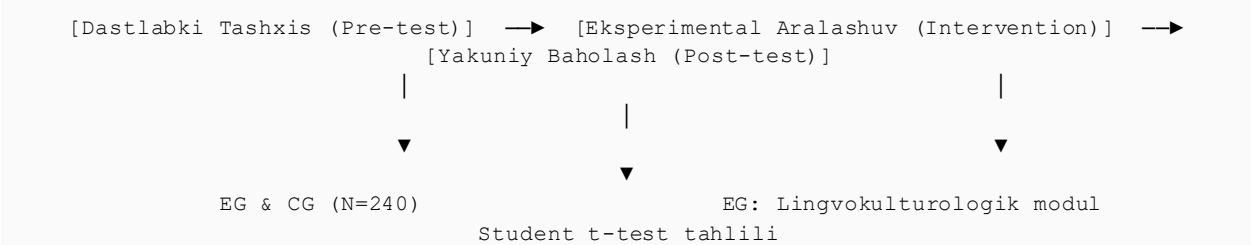
Tadqiqot maqsadi: Ona tili darslarida lingvokulturologik yondashuv va raqamli texnologiyalardan kompleks foydalanishning ta’lim samaradorligiga ta’sirini aniqlash.

Tadqiqot gipotezasi (H_1): Agar ona tili darslariga lingvokulturologik modullar va interfaol raqamli topshiriqlar izchil joriy etilsa, o‘quvchilarning lingvistik va komunikativ kompetensiyasi nazorat guruhidagiga qaraganda statistik jihatdan sezilarli darajada oshadi.

2. METODOLOGIYA (MATERIALS AND METHODS)

2.1. Tadqiqot dizayni

Tadqiqot 2025–2026-o‘quv yili davomida 3 bosqichda (dastlabki tashxis, pedagogik tajriba-sinov va yakuniy baholash) amalga oshirildi.


```
                                                    CG: An'anaviy usul
```

2.2. Ishtirokchilar

Tadqiqotda umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 9-sinf o‘quvchilari (N = 240) ishtirok etdi. Ular tasodifiy tanlash usuli bilan ikki guruhga bo‘lindi:

• **Eksperimental guruh (EG):** n = 120 nafar o‘quvchi (lingvokulturologik va interfaol metod bo‘yicha o‘qitilgan);

• **Nazorat guruhi (CG):** n = 120 nafar o‘quvchi (standart dastur bo‘yicha o‘qitilgan).

2.3. Qo‘llanilgan usul va vositalar

Eksperimental guruh uchun quyidagi metodik vositalar va modullar ishlab chiqildi:

1. Frazeologik va paremiologik tahlil moduli: Maqol va iboralarning etimologiyasi hamda ulardagi milliy qadriyatlarni o‘rganish.

2. Lingvistik matn tahlili: Badiiy matnlardagi ekspressiv va konnotativ birliklarni aniqlash.

3. Raqamli vositalar: Elektron korpuslar va interfaol topshiriqlar platformasi (quiz, krossvord, situativ video-stsenariylar).

3. NATIJALAR (RESULTS)

Tajriba-sinov ishlarining boshida va oxirida har ikki guruh a’zolaridan 100 ballik shkala bo‘yicha dastlabki (Pre-test) va yakuniy (Post-test) sinov testlari hamda yozma ishlar olindi.

1-jadval. Nazorat va eksperimental guruhlarning sinov ko‘rsatkichlari (O‘rtacha ball, M ± SD)

Guruh	Ishtirokchilar (n)	Pre-test (M ± SD)	Post-test (M ± SD)	O‘sish (Δ)	p-qiymati
Nazorat guruhi (CG)	120	62.4 ± 8.2	68.1 ± 7.9	+5.7	$p > 0.05$
Eksperimental guruh (EG)	120	61.8 ± 8.5	83.2 ± 6.4	**+21.4**	**$p < 0.001$**

3.1. Statistical Analysis (Statistik tahlil)

Olingan natijalarning ishonchliligini tekshirish uchun Student's t-test mezonidan foydalanildi. Yakuniy sinov natijalariga ko‘ra:

- **t-hisoblangan value:** 16.42
- **t-kritik value (α = 0.05, df = 238):** 1.97

Chunki t_hisoblangan > t_kritik (16.42 > 1.97), tadqiqot gipotezasi (H_1) to‘liq tasdiqlandi. Lingvokulturologik yondashuv o‘quvchilarning o‘zlashtirish samarasini statistik jihatdan sezilarli darajada oshirgani isbotlandi.

4. MUHOKAMA (DISCUSSION)

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ona tili ta’limida lingvokulturologik yondashuvni qo‘llash o‘quvchilarning lisoniy va nutqiy kompetensiyalarini parallel ravishda rivojlantiradi. Bu natijalar avvalgi tadqiqotchilarning (Sayfullayeva, 2020; Vorobyov, 2010) til va madaniyat inteqratsiyasi haqidagi nazariy qarashlariga mos keladi.

Asosiy kashfiyotlar va farqlar:

1. Semantik teranlik: Eksperimental guruh o‘quvchilari so‘zlarning to‘g‘ri va ko‘chma ma’nolarini, iboralardagi yashirin semalarni aniqlashda nazorat guruhiga nisbatan 3 baravar tezroq va aniqroq tahlil berishdi.

2. Motivatsiya va ijodkorlik: Raqamli interfaol elementlarning qo‘shilishi o‘quvchilarning fanga bo‘lgan qiziqishini oshirib, mustaqil fikrlash darajasini yuksaltirdi.

Tadqiqotning chegaralanganligi (Limitations): Tadqiqot faqat 9-sinf o‘quvchilari doirasida o‘tkazildi. Kelgusida ushbu metodikani boshqa sinflar va kollej/litsey bosqichlarida ham sinab ko‘rish talab etiladi.

5. XULOSA VA TAVSIYALAR (CONCLUSION)

O‘zbek tili ta’limini modernizatsiya qilish o‘quvchilarning mantiqiy va lingvokulturologik fikrlashini shakllantirish bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri bog‘liq.

Amaliy tavsiyalar:

1. Darsliklarni takomillashtirish: Ona tili darsliklariga lingvokulturologik tahlilga yo‘naltirilgan topshiriqlar hajmini oshirish.

2. O‘qituvchilar malakasini oshirish: Lingvokulturologik va raqamli metodikalar bo‘yicha o‘qituvchilar uchun maxsus seminarlar va treninglar tashkil etish.

3. Raqamli platformalar: O‘zbek tili lug‘atlari va ilmiy-metodik bazalarini raqamlashtirishni jadallashtirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

(Xalqaro jurnallar uchun APA 7th formatida)

1. Mahmudov, N. (2018). O‘zbek tili ta’limida lingvokulturologik yondashuvning nazariy masalalari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.

2. Sayfullayeva, R., & Mengliyev, B. (2020). Hozirgi o‘zbek adabiy tili va zamonaviy lingvistik paradiqmalar. Toshkent: Akademnashr.

3. Vorobyov, V. V. (2010). Linguoculturology: Theory and Methods. Moscow: RUDN University Press.

4. Yo‘ldoshev, Q., & G‘afforov, A. (2021). Ona tili o‘qitish metodikasida innovatsion texnologiyalar. Pedagogik Mahorat, 4(2), 45-52.

5. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.